

Kári á Rógvi¹

Fíggjarvald, fíggjarlóg og fíggjarrættur²

1. Stjórnarlóg Føroya
2. Fíggjarlógin
3. Galdandi ásetingar
4. Atlitini innan fíggjarvaldið
5. Dømi: lógin um landsbankan

English Summary

Title: The Finance Powers, the Budget and Fiscal Law (the title plays on the prefix 'fíggjar', meaning 'financial', appearing in these terms in Faroese. The article surveys the origins of the constitutional provisions on budget and financial matters in the Faroe Islands. Especially the term 'Finance Law' instead of 'Budget' is traced back to creative copying by a Danish bishop in the revolutionary confusion of Denmark in the year of 1848. The current provisions are analysed with the intent of finding out how appropriate and fitting they are in today's circumstances with a substantially different and larger public sector compared to the times when the constitutional budget provisions were originally drafted. The author makes particular reference to independent and special agencies in finding out which substantial criteria can actually be deduced from the constitutional

¹ Lógkønur, bac. og cand. jur. frá København og LL.M. frá Aberdeen. Limur í FLR ritstjórnini. Advokatfultrúi hjá Faroese Law.

² Ritið byggir á eitt rit, sum Kári á Rógvi hevur latið landsbankanum um óheftar landstovnar. Partar endurbýttir við loyvi frá landsbankanum.

text. Finally, the article dwells on the Faroese National Bank as a case study of the misconceptions and flawed analysis that an over reverence for the letter of the constitutional texts can lead to. Included are for good measure the equivalent Swedish provisions that have been changed to reflect, in the author's opinion, a proper modern understanding of constitutional provisions on the National Budget and the Finance Powers.

Føroyskt Úrtak

Greinin lýtur at upprunanun til ásetingarnar um figgjarætlan og figgjarvald í stýrisskipanarlógini. Serliga verða hugtakið 'figgjarlóg' ført aftur til at dansku bispur sera skipandi skrivaði av nakrar ásetingar undir ruðulleika og kollveltingardámi í 1948. Verandi ásetingar verða greinaðar við tí fyrri eyga at finna fram til, hvussu hóskandi og eignaðar tær eru á okkara døgum við týðandi broyttum og vaksnum almennum sektori samanborið við tíðina, tá hesar ásetingar vórðu av fyrstun tíð ritaðar. Høvundin hggur serliga at serligum og óheftum stovnum, tá hann leitar fram tey atlit, ið veruliga kunnu útleiðast frá stjórnarásetingunum. At enda tekur greinin fram Landsbankanum sum dømi um, hvørjar misskiljingar og skeivar analysur sum ein ov bókstavatrúgv tulking kan viðføra. Hjalagdar eru til tess at seta trumf á tær sambarligu svensku ásetingarnar, ið eru broyttar, eftir høvundans meting, so at tær endurspeгла eina skilagóða nútíðar fatan av stjórnarásetingunum um landsins figgjarætlan og figgjarvald.

Stjórnarlóg Føroya

Stjórnarlóg Føroya er tíverri ógreið. Týðningarmesta keldan er yngra stýrisskipanarlógin. Henda lóg hevur tó tað brek at vera sera nær at dansku grundlógini í orðaljóði. At tulka hana er tí at skákasigla millum danska siðvenju og føroyska fatan. Við hava eisini føroyska siðvenju (praksis). Trupulleikin við henni er, at helst ongir dómar verða sagdir um hana, og eru føroyskir dómar í øllum førum ringir at finna. Eins fáar og torgreiddar eru aðrar týðandi tulkingar, tí ongin almannakunnger fyrisitingarligar avgerðir, og siðvenjur verða ikki lýstar. Støðan gerst ikki betur, tá ongin skipað gransking og nærum onki fakligt orðaskifti er innan lóg í Føroyum. Eisini er ein vansi, at hvørki tingnevndir ella tingið í plenum gera greiðar niðurstøður, ið kunnu nýtast sum týðandi tulkingar.

Munur er eisini á føroyskari siðvenju og danskari. Til dømis hava Føroyar ta siðvenju at leggja uppskot um eykajáttanarlóg fyrri tingið hvønn mánaða. Í Danmark verður tikið samanum eina ferð um árið, meðan figgjarnevndin tekur støðu til játtanir í árinum. Í Føroyum veitir figgjarnevndin bert játtan,

um mál hava skund. Danska siðvenjan skilur ímillum prinsippielt og ikki-prinsippielt, heldur enn skund og ikki-skund. Vert er at leggja til merkis, at í Danmark víkur siðvenjan frá ásetingunum í grundlógini, serliga í partinum um figgjarvald. Tí er tað so trupult at samanbera ásetingarnar í grundlóg og stýrisskipanarlóg.

Stórus váði er í hesum, at keldurnar vanta, serliga tá vit fáast við ógvuliga tekniskar spurningar. Figgjartátturin er altíð millum truplastu partarnar í stjórnarlóg, og so er eisini hjá okkum.

Um henda vanda sigur Peter Germer:

“Forfatningsretlige udredninger, der baseres på unuancerede retsteoretiske betragtninger, kan let få karakter af bevillingsretligt dilletanteri. Der er grund til at understrege, at en forfatningsretlig bedømmelse af konkrete budgetproblemer kræver indgående kendskab til bevillingsmyndighedernes praksis.”³

Fakligar Metingar

Orðaskiftið millum lögfrøðinga um heimildina at lata landstovnum gjaldføri útyvir nettojáttanina vísir, hvussu vandamikil ein ónuansera tilgongd er.

Stríðið stóð um góða hálva aðru millión krónur, Signar á Brúnni landstýrismaður ávísti Sjóvarpi Føroya Í JULI 1999. Orrustan var fyri mesta partin politisk, stríð innanhýsis í tjóðveldisflokkinum, stríð millum figgjarnevndina og landstýrismannin, og fyrisitingarlíga marknastríðið millum figgjarmálastýrið og fakstýrini um figgjarlígu mannagongdirnar. Endin var, at Signar tók seg úr sessinum og lögtingið setti kanningarstjóra at kanna og kortleggja hendingarnar.

Petur Even Djurhuus⁴ advokatur vísti í frágreiðing síni á, at heimild var fyri at ávísa upphæddina eftir stýrisskipanarlógini og játtanarskipanini.

Eg haldi niðurstøðan var røtt. Tann parturin av frágreiðingini, sum viðgjörði lógspurningin, var nakað stuttur og tepur – tí svarið var ikki samberandi við støðuna aðrarstaðni ella problematiserandi við at vísa á ymsar hugsandi loysnir og avleiðingar teirra. Men svarið uppá spurningin var rætt, haldi eg. Afturfyrir var tann setti spurningurin óheppin. Løgtingsformaðurin Finnboji Ísaksson orðaði spurningin soleiðis, at svarið kundi illa vera annað enn gott

³ Peter Germer Statsforfatningsret, 2. udg. 1995, p. 141.

⁴ Sí www.lagting.fo vel tingnevndir/landstýrismálanevndina/kanningarstjóramál/J.nr. 1111.2000001/C.

fyrir Signar á Brúnni. Hetta var politiskt snildi, men sera óheppið fyrir lógkunnleikan.

Spurningurin var í stuttum: “Kanningarstjórin skal kanna og kortleggja gongdina, sum førði til at landstýrismaðurin [rindaði 1,6 mio. kr. 23. juli 1999]... [og] meta, um avgerðin hjá landstýrismanninum var í samsvari við tær lógir og reglur, sum eru galdandi fyrir útgjaldi úr landskassanum, herundir ta játtanarskipan, sum er ásett í figgjarløgtingslógini.”

(Tann gløggi lesarin varnast beinanvegin, at løgtingsformaðurin orðar spurningin sum um játtanarskipanin er ásett í sjálvari figgjarlógini. Tað er hon ikki; hon er eitt skriv frá figgjarmálastýrinum, sum tingið letur hanga uppi í síni figgjarætlan. Orðingin vísir, hvussu trupult tað er at halda skil á lógkeldunum innan figgjarvaldið.)

Fyrri partin av setninginum greiddi Petur Even við eini frágreiðing um gongdina í málinum.

Seinna partin svaraði Petur Even við at vísa á millum annað:

- Landstýrismaðurin skrivar saman við deildarleiðara undir ávísingarskjal á iált kr. 1.652.349,67.
- Tær ávístu útreiðslurnar eru lönir og gjöld fyrir sjónvarpsrættindi.
- SvF hevði ikki gjaldføri at greiða hesi gjöld.
- Figgjarnevndin hevði avvíst at greiða málið við einum figgjarnevndarskjali.
- Undirvísingar og mentamálastýrið hevði eftir 23. juli 1999 játtanareftirlit við rakstrinum hjá SvF, og disponeraði sum at játtanin hjá SvF skuldi haldast.

Kanningarstjórin metir tí, “at útgjalðið tann 23. juli 1999 var fyrir at greiða gjaldførar skyldur... samstundis sum UMMS’ er greitt, at endaligi játtanarkarmur fyrir árið 1999 skal haldast.”

Viðari sígur hann, at:

- út frá viðmerkingunum til figgjarlógina og ásetingum í játtanarskipanini er virkseimið hjá SvF beinleiðis játtað og heimilað á figgjarlógini.
- ávístu útreiðslurnar liggja innanfyri endamálið við viðkomandi konto á figgjarlógini.
- tað er ikki ásett neyvt, hvør upphædd er játtað til útreiðslur; tá SvF bert í rkastri sínum skal uppfylla nettojáttanina.

- Nettojáttanin kr. 0 merkir bert, at raksturin ikki má geva hall.
- UMMS hevur havt fyri eygað, at nettojáttanarkarmurin skuldi haldast, og at upphæddin í stødd tí lá innafyri játtanarupphæddina á figgjarlógini.

Kanningarstjórin metir tí, at “at avgerðin... var í samsvari við tær lógir og reglur, sum eru galdandi fyri útgjaldi úr landskassanum, herundir [játtanarskipanina].”

Tað, sum tingið ikki spurdi – og Petur Even tí ikki svaraði – var millum annað:

- Hevði landstýrismaðurin røkt eftirlitisskyldu sína við SvF undan 23. juli 1999?
- Nær og hvussu skuldi landstýrismaðurin havt boðað tinginum frá, at hann fór at ávísa upphæddina 23. juli 1999?
- Var tað veruliga rímiligt at meta, at nettojáttanin kundi haldast, serliga tá trupulleikar at gjalda lönir vanligu eru sera ringt tekin um støðuna hjá eini fyrirtøku?
- Hvat er neyvara sambandið millum gjaldføri og játtan, tvs. hvussu nógv kann ein stovnur trekkja uppá landskassan í mun til játtanini, og undir hvørjum treytum, serliga treytum til at tað er veruliga væntandi (realistiskt), at nettojáttanin fer at halda?

Tað, sum tingið ikki spurdi, og heldur ikki á annan hátt nýtti høvi at taka upp var millum annað:

- Hvør politisk ónøgd var við Signar á Brúnni millum tingmenn (eitt nú um málið um at seta í gildi fleiri krikjulógir).
- Hvør politisk ónøgd var innanflokks ella í samgonguni við Signar á Brúnni og hansara politiska virkseimi.

Mest av øllum vantaði, at tingið segði sína hugsan, um tingið var ónøgt við tað, sum Signar á Brúnni gjørði, sjálvt um tað var lógligt. Við øðrum orðum, reglan í § 30 í stýrisskipanarlógini merkir, at tingið kann siga: vit ásanna, at tú kanst gera soleiðis, men gert tú tað seta vit teg frá.

Ístaðin fyri at tingið tók niðurstøðuna um tað lógliga til eftirtektar, men síðani tók støðu til, hvussu tingið vilda hava síðvenjuna at vera í slíkum førum, so gjørði tingið onki, og fólk flest fingtu tað fatan, at Signar á Brúnni var reinsaður og átti at fáa sessin aftur. Spurningurin um landstýrissessin er ein politiskur spurningur, sum er óheftur av tí smala lógarspurninginum, sum lögtingið setti kanningarstjóranum.

Álopini á frágreiðingina frá Bjørn á Heygum, advokati, vóru fundamentalistisk í síni hugsan og sera bonnsk í formi. Harvið kvaldist alt sakligt orðaskifti í føðingini. Tíverri hava figgjarnevndin og tingið heldur ikki gjørt sína støðu greiða – hvørki juridiskt ella politiskt.

At tað fakliga orðaskiftið er so avskeplað er sera harmiligt. Tað er jú út frá teimum prinsippum, sum vit kunnu útleiða frá atburði ella siðvenju (praksis), og innanfyri teir karmar, sum ásetingarnar í stýrisskipanarlógini seta, at vit skulu finna loysnirnar. Men tá tað fakliga orðaskiftið illa kann endurgevast á prenti, og politisku stovnarnir ikki taka nakra støðu, er ívasamt, um tað ber til at gera annað enn at kanna stýrisskipanarlógina.

Siðvenja

Tað er ikki altíð, at tey lóggønu gera sær greitt, hvønn týðning siðvenja hevur á ymsum lógarøkjum.

Orðaljóðið í stjórnarásetingum er ofta tilvildarlaga vorðið tað, tað er, og má tulkast og fyllast í siðvenju. Tær føroysku reglurnar, ið skipa figgjarvaldið við eini figgjarlóg⁵, heldur enn eini figgjarættan, hava sín uppruna í teimum donsku, sum aftur er læntar úr teirri belgisku grundlógini miðskeiðis í 19. øld. Ditlev Tamm greiðir frá hesum soleiðis:

“Rammen om det fremtidige forfatningsliv blev her som andetsteds til ved afskrivning af forfatningsbestemmelser fra andre lande. Det stod den unge teolog D.G. Monrad for. Han var ganske ukyndig i forfatningsret, og begivenhederne kom så overrumplende, at han knap var forberedt. Men han viste sig en formidabel stilist og også en politisk begavelse af dimensioner. Han havde god hjælp af en netop udkommet samling af udenlandske forfatninger i dansk oversættelse.”⁶

Tær formligu reglurnar áttu tí ikki at verið tann týðningarmesta ella altavgerandi lóggeldan. Heldur eru ásetingarnar í stýrisskipanarlógini nakrir karmar, sum gera fleiri ymsar siðvejur møguligar. Tað er upp til politisku stovnarnar at avgera, hvørja av teimum møguligu siðvenjunum, vit velja. (Í Danmark er enntá semja um, at siðvenjan á figgjarøkinum vikir frá orðaljóðinum í grundlógini).

⁵ Kaare R. Skou *Demokratiets Danmarkshistorie* 1999, p. 1849/2.

⁶ Ditlev Tamm *Den danske grundlov og europæisk retskultur*, Folketingets Festskrift 1999 p 33.

Um týðningin hjá siðvenjuni innan figgjarvaldið visir Peter Germer á, at í lógini um statsrevisión og lógini um statsrevisorarnar verður álagt revisiónini at kanna millum annað, at alt er farið fram eftir “sædvanlig praksis”. Sama er galdandi í Føroyum sambært lóg um grannskoðan av landsrokskapinum (ll. 25/99). Í § 4, stk. 3 stendur: “samsvarandi... vanligum siði”.

Peter Germer sigur um siðvenjuna viðvíkjandi figgjarætlan landsins:

“Retsgrundlaget for statsbudgettet består ikke udelukkende af skrevne regler, men også af uskrevne bevillingsmæssige principper, som har udviklet sig i praksis med Folketingets finansudvalg som hovedredaktør... Tinget har i vidt omfang overladt den retsfastsættende funktion til finansudvalget, således at finansudvalgets praksis får afgørende bevillingsretlig betydning.”⁷

Hjá okkum er tíverri so, at henda praksis er ring at koma at. Tað eru ov nógv fakstovnarnir, ið hava iniciativíð, og ov lítið tingið og figgjarnevndin, ið taka støðu til tilmælini frá figgjarmálastýrinum, landsgrannskoðaranum og løgtingsskrivstovuni. Ilt er at síggja, nær landstýrið, tingið ella figgjarnevndin sum teir politisku stovnarnir hava tikið eina støðu. Heldur síggja vit eina avgjörda støðutakan uttan nærri grundgeving. Tess meiri orsök er at viðgera, *hvussu siðvenjan eigur at taka seg upp*.

Okkum tørvar eina samskipaða kanning av føroyskum figgjarrætti, lógini innan figgjarvaldið. Henda kanning má taka atlit til allar tær sera ymisku lógkeldurnar, sum eru í figgjarrættinum. Hetta rit kann kanska fáa onkran annan at fara undir slíka nágreiniliga kanning.

Keldurnar⁸ til føroyska figgjarvenju verða at finna í figgjarlógum, nevndaravgerðum; játtanarskipan, niðurstøðum og frágreiðingum frá landsgrannskoðara, landsbanka, búskaparráði og tinggrannskoðarum, dómum, fyrisitingarligum avgerðum og øðrum við. Í eini demokratiskari skipan mugu tað tó vera politisku stovnarnir, ið endaliga prioritera millum teir fyriliggjandi møguleikarnar. Serliga er tað hægsti dómstólurin, ið eigur at avgera tulkingarspurningar. Løgtingið, ella figgjarnevndin tess vegna, eigur at velja millum ymsar hugsandi siðvenjur.

⁷ Peter Germer Statsforfatningsret, 2. udg. 1995, p. 140.

⁸ Samanber Henrik Zahle Dansk forfatningsret, bind 2, 1989, p. 247.

Undir verandi umstøðum við eini rættiliga nýggjari stýrisskipanarlóg og eini torgreiddari figgjarvenju, noyðist eg fyrst og fremst at byggja á stýrisskipanarlógina og motivir hennara.

Játtanarskipanin

Í teirri dagfærdu figgjarlógini, sum figgjarmálastýrið hevur givið út, standa aftast ein stutt frágreiðing um játtanarskipan, vegleiðing um figgjarlógarruppseting, og kontoskipan á figgjarlóg.⁹

Sum frágreitt omanfyri er ilt at vita, um hetta eru ynski frá figgjarmálastýrinum um, hvussu reglurnar áttu at verið, ella um veruliga síðvenju, sum demokratisku stovnamir hava tikið eina grundaða og reflekteraða støðu til.

Sum dømi í viðgerðini niðanfyri velji eg at viðgera teir stovnar, ið liggja á markinum millum alment og privat ella á markinum millum almennar stovnar og sjálvsognarstovnar og tilíkt. Vit hyggja fyrst at punkti 5.6 í játtanarskipanini, ‘Játtanarslagið landsfyrítøka’¹⁰, ið verður lýst soleiðis:

“*Landsfyrítøka* verður nýtt, tá virksemið hjá almennum stovni í høvuðsheitum er vinnuligt...”

Síðani er eisini 5.7 ‘Onnur játtan’, sum – kanska ikki óvæntað – verður lýst so: “Vanliga verður hetta játtanarslagið nýtt, tá hini játtanarslógini ikki røkka”¹¹.

At tað eru serligir myndugleikar ella serligir stovnar, hvørs støða er stjórnarliga ella fyrisitngarliga óheft – uttan at talan er um vinnuligt virksemi – er farið aftur við borðinum hjá høvundunum. Hetta sjálvst um vit hava eina røð av serligum stovnum sum ALS, landsbanka, Útvarp Føroya, osfr., hvørs rakstur ikki er vinnuligur, men heldur non-profit ella grundaður á atlit til figgjarpolitikk ella annan politikk landsins í breiðastu merking. ALS skal javnað pengar millum góðar og ringar tíðir, millum arbeiðsleys og tey við arbeiði. Landsbankin hevur ábyrgdina av stórum pørtum av figgjar og búskaparpolitikki landsins. Útvarpið skal flyta tíðindi, óheft av landstýrinum.

⁹ Figgjarmálastýrið Løgtingsfiggjarlóg, Tekstur og viðmerkingar (Dagförd), p. 357, 365, 369.

¹⁰ Figgjarmálastýrið Løgtingsfiggjarlóg, Tekstur og viðmerkingar (Dagförd), p. 363

¹¹ Figgjarmálastýrið Løgtingsfiggjarlóg, Tekstur og viðmerkingar (Dagförd), p. 363

Játtanarskipanin sigur tí ikki so nógv um óheftar stovnar. Støða átti at verið tikin til, um hon skal broytast, so ein nýggj kategori ‘serligir óheftir fyrisitingarstovnar’ ella líknandi skal skoystast uppí. Sjálvur vildi eg tó mælt til eina tinglóg um játtanarskipan, so var ongin ivi um demokratiska legetimitetin, og heldur ongin ivi um støðuna hjá hesum reglum mótvegis øðrum tinglógum.

Fíggjarlógin

Í veruleikanum er tað óheppið, at vit hava skrivað av úr donsku grundlógini, sum á tí økinum var skrivað av belgisku grundlógini. Hetta hevur ført við sær, at vit talað um ‘fíggjarlóg’ heldur enn ‘fíggjarætlan’ ella ‘budget’ sum teir siga aðrastani. Á svenskum: budgetreglering, statsbudgeten¹². Á norskum: statsudgifterne, statsbudsjett.¹³

At seta fíggjarætlan landsins upp í §-formi er fíggjarfrøðiliga lægið, og er lögfrøðiliga sera óheppið. Tær óhepnu avleiðingarnar síggjast serliga, tá ræður um tær materiellu ásetingarnar í fíggjarlógini.

Fíggjarlógin kann til dømis seta nýggjar stovnar á stovn, avtaka aðrar, broyta ella stovna heimildir. Hetta átti ikki at verið so, fíggjarlógin átti einans at verið fíggjarheimild. Tann materiella ella innihaldsliga heimildin skuldi ligið aðrastaðni, í eini heimildarlóg fyri seg.

Fíggjarlógin eigur tí eftir míni fatan ikki at roknast sum ein vanlig lóg, men heldur sum eitt amboð hjá fíggjarvaldinum. (Tó er ongin ivi um, at tingið frmavegis formelt kann lóggeva við fíggjarlógini, eisini broyta aðrar lógir).

Fíggjarlógin sum fíggjarætlan ella budget varð sett á stovn, tá Danmark fór frá einaveldi til eina demokratiska skipan. Áðrenn grundlógina bar altíð til hjá kongi at brúka teir pengar, honum lysti, tað verði seg til rakstur ella íløgur. Ein týðandi partur av tí parlamentariska stríðnum hevur altíð verið stríðið um fíggjarvaldið. Hvør kann áleggja skatt, og hvør kann játta útreiðslur?

Grundleggjandi ætlanin við fíggjarlógini er at tryggja, at hetta fíggjarvaldið skal liggja hjá fólkavalda tinguinum, samstundis sum tingið fær móguleika at halda eyguni við, hvussu fíggjarlógin verður útint.

¹² Svenska stjórnarskipanin 9 Kap 3 §.

¹³ Norska grundlógin §75, d. Johs. Andenæs Statsforfatningen i Norge, åttende udgave 1998, p. 225.

Tað avgerandi atlitid í øllum figgjarrætti er tí, at ongar útreiðslur skulu fara fram uttan at tær hava demokratiskan legitimitet.

Tað rættasta í samsvar við figgjarlógina var tí, at heimildarlógir ikki innihildu játtan – at pensjónslógin t.d. víst til figgjarlógina viðv. upphæddunum, og at figgjarlógin vísti til heimildarlógina viðvíkjandi útgjaldsheimildini og fyrisitingarheimildini.

Men tað mest realistiska er tó helst ein pragmatisk millumloysn. Men nettupp tí vit ikki halda okkum til orðaljóðið í stýrisskipanarlógini, men heldur stýra ímóti eini pragmatiskari millumloysn, ber ikki til kategoriskt at krevja, at alt skal á figgjarlógina. Tað er umráðandi at skilja, hvørji tey reellu atlitini eru.

Demokratiskt Eftirlit

Poenigið í ásetingunum um figgjarvaldið er ikki, at *ongin* almenn útreiðsla skal kunna avhaldast uttan at játtan er undan ella at *ongin* almenn útreiðsla skal vera uttan at standa á figgjarlóg. Poenigið er hinvegin at *ongin* útreiðsla skal vera uttan *demokratisk eftirlit*. Hetta merkir, at so ella so skulu allar almennar útreiðslur legitimerast so nær at veljaranum sum gjørligt og vera undir støðugum eftirliti frá valdum umboðum so nær at veljaranum sum gjørligt.

Galdandi ásetingar

Hyggja vit at okkara egnu stýrisskipanarlóg síggja vit hesar ásetingar (‘[...]’ eru styttingar):

Fíggjarmál landsins

§ 41. [Eingin skattur uttan við løgtingslóg.]

§ 42. Lán ella borgan o.a.m, ið skuldbindur løgting, landstýri ella stovnar undir landinum, kann ikki verða tikið ella veitt uttan við heimild í løgtingslóg.

§ 43. Fyri 1. oktober á hvørjum ári leggur landstýrið fyri løgtingið uppskot um løgtingsfiggjarlóg fyri komandi álmanakkaár.

Stk. 2. [Eingin útreiðsla má verða goldin, uttan at heimild er fyri henni í teirri figgjarlóg, ella aðrari játtanarlóg, ið er í gildi, tá ið ávíst verður.]

Stk. 3. [bráðfeingis játtanarlóg.]

§ 44. [Eykajáttan verður veitt við løgtingslóg.]

Stk. 2. [Um mál hefur skund, kann lögtingsins fíggjarnevnd veita eykajáttan]

§ 45. [Landskassaroknskapurin skal verða lagdur fyri lögtingið]

Stk. 2. [Løgtingið velur nakrar grannskoðarar.]

...

Stk. 4. Reglurnar í stk. 1-3 verða eisini nýttar fyri roknskapir hjá almennum stovnum, sum hava sjálvstøðugan roknskap.

At fíggjarmál hava heilar 5 ásetingar av teimum 58 í stýrisskipanarlógini sigur eisini, at talan er um annað enn bert eina grein av lógávuvaldinum, men heldur eitt veruligt vald, *fíggjarvaldið*.

Landstýrið vísti í viðmerkingum sínum til uppskotið um stýrisskipanarlógina til viðmerkingarnar hjá nevndini, ið gjørði stýrisskipanarlítið.¹⁴ Samtykta stýrisskipanarlógin tykist eisini byggja á hesar viðmerkingarnar.

Í viðmerkingunum hjá nevndini til § 45, stk. 4 um stovnar við sjálvstøðugum roknskapi stendur:

“...Í stk. 4 er ásett, at reglurnar eisini eru galdandi fyri landstovnar, sum hava sjálvstøðugan roknskap, t.d. telefonverkið, apoteksverkið og rúsdrekkasølan.”

Stýrisskipanarlógin byggir sostatt á, at nakrir landstovnar hava sjálvstøðugan roknskap. Hvørjir hesir eru, er ikki nærri greina, útyvir at trí dømi er nevnd. Í roynd og veru hava ein røð av stovnum havt hesa støðu.

Tað kann tykjast sum, at meiri sjálvstøðugir stovnarnir eru, og meiri ‘vinnuligir’ teir gerast, størri eru sannlíkindini fyri, at teir ikki eru at finna á lögtingsfíggjarlógini, men koma undir heitið ‘landstovnur við sjálvstøðugum roknskapi’.

Til dømis eru vinnuligu grunnarnir, framtaksgrunnurin teirra millum, ikki við á fíggjarlógini. Heldur ikki tað sera sjálvstøðuga jarðarráðið og hin tilknýtti jarðargrunnurin eru á fíggjarlógini, men hava sjálvstøðugan roknskap.

¹⁴ Álit um stýrisskipanarviðurskifti Føroya 1994.

Tað kunnu soleiðis hómast vegleiðandi fyrilit fyrri, hvør stovnur skal koma undir SL §45, stk. 4. Tað er tó helst upp til tingið sjálvt at avgera, um ein stovnur skal á fígjarlógina ella hava egnan roknskap.

Tað avgerandi fyrilitið eftir stýrisskipanarlógini – og hetta er ein bindandi stjórnarrættarlig áseting – er at tingið fær roknskapin fyrilagdan. Harvið ber til hjá tinginum at røkja sína eftirlitiskyldu, og harvið verður forðað fyrri, at landstýrið sjálvt kann vera upprunin til útreiðslurnar.

Talan skal vera um ein stovn, tvs. eina skipaða eind við egnari leiðslu og – sum dømini vísa – egnari heimildarlóggávu. Henda heimildarlóggáva setur saman við teirri sjálvstøðugu leiðsluni mark fyrri, hvørjar útreiðslur kunnu verða framar.

Tí er vert at leggja til merkis, at § 45, stk. 4 í veruleikanum loyvir almennum útreiðslum, sum ikki hava heimild í einari játtarlóg. Játtanarheimildin liggur í tí avmarkaða endamálinum, ið tingið hevur samtykt, í skilnaðinum millum leiðsluna og landstýrið. Í hesum liggur eisini eftirlitið við og óhefti hjá viðkomandi stovni. Eftirlitið verður framt ígjøgnum serligar ásetingar í heimildarlógini og ígjøgnum grannskoðanina og roknskapargóðkenningina hjá løgtinginum.

Kommunurnar

Av áhuga er eisini ásetingin um lokala sjálvstýrið:

Kommunurnar

§ 56. Rættur kommunanna at skipa egin viðurskifti undir eftirliti landstýrisins verður ásettur í løgtingslóg, m.a. í hvønn mun kommunur og millumkommunufelagsskapir kunnu skuldbindast við láni, borgan o.ø.m.

Kommunurnar eru undir demokratiskum eftirliti frá sínum egnu borgarum, fyrst og fremst. Tingið hevur tó eisini eitt demokratiskt eftirlit ígjøgnum tær almennu lógirnar um kommunal viðurskifti. Síðani hevur landsfyrisingin eitt lógeftirlit.

Ógvuliga áhugavert er, at kommunurnar ikki eru á løgtingsfígjarlógini.

Henrik Zahle skrivar um hetta:

“Statens tilskud til kommunerne henføres [på finansloven], mens den øvrige kommunale økonomi falder udenfor for finansloven.”¹⁵

Það er bæði ynskiligt og legítimt at samskipa, men talan er um eitt valdsbýti á tí fíggjarliga økinum millum land og kommunur. Tann ynskiliga og neyðuga koordinatiónin, ið grundar seg á búskaparliga fatan, kann gerast íggjøgnum kommunallóggávuna og eftirlitið. Íløguhámark, skattahámark og líknandi kunnu – um tey ikki ganga kommunala frælsinum ov nær – tryggja búskaparligu samskipanina. Men það er ikki neyðugt, og vildi eftir míni hugsan verið í stríð við stýrisskipanarlógina, at sett hvørja kommunu á fíggjarlógina. Búskaparliga kundi það móguliga verið ynskiligt, men það hevði gingið kommunala sjálvræðinum ov nær og tí verið í stríð við stjórnarskipan okkara, sum tryggjar kommunala sjálvræðið.

Vit síggja soleiðis, hvussu stovnar við serligari *originerari kompetansu*¹⁶, ið eru undir tryggjandi demokratiskum eftirliti, umframt lógareftirliti, verða hildnir uttanfyri fíggjarlógina. Hetta hóast ein bókstavafatan av ásetingunum í stýrisskipanarlógini um fíggjarlógina kundi ført til, at ‘ongin merkir ongin’, og tí heldur ikki kommunurnar kundu verið undantiknar fíggjarlógini.

Serligir Almennir Stovnar

Ávísir stovnar eru undantiknir fíggjarlógini, tó at teir ikki eru nevndir í stýrisskipanarlógini og harvið hava eina originera kompetansu. Summir av hesum hava serligar uppgávor at røkja, ið gera óhefti teirra serliga týðandi. Harvið gerst það meiri umráðandi at taka teir av fíggjarlógini.

Almennir fjølmiðlar hava eina uppgávu, ið er at tryggja almenna orðaskiftið og upplýsingina, sum er ein fortreyt fyri, at demokratiska stjórnarlagið heldur fram. Aðrir stovnar røkja eina serliga búskaparliga uppgávu.

Um slíkar stovnar skrivar Henrik Zahle:

“Udenfor falder således Danmarks Radio, og visse fonde, som f.eks. Arbejdsmarkedets Tillægspension. Men betalinger mellem staten og sådanne institutioner fremgår selvsagt af finansloven. Dette omfatter f.eks. bloktilskud og procentrefusion til kommunerne og det statslige

¹⁵ Henrik Zahle Dansk forfatningsret, bind 2, 1989, p. 223.

¹⁶ Hugtakið merkir í stjórnarrætti ein stovnur, ið hevur eina heimild sambært stjórnarskipanini, ikki eina delegeraða ella avleidda heimild. Ein røð av stovnum eru soleiðis nevndir í stýrisskipanarlógini og kunnu tí ikki missa hesa heimild, uttan at stýrisskipanarlógin verður broytt.

tilskud til folkekirken.... Aktieselskaber, hvori staten er aktionær er ikke omfattet af bevillingssystemet.... Statslige virksomheder... er undergivet en særstilling (nettosystemet), der tillader dem en friere dispositionsret.”¹⁷

Tað er soleiðis ein glíðandi gongd frá meiri til minni játtanarintegreðar stovnar.

- bruttojáttan til miðfyrising
- bruttojáttan til aðrar stovnar
- nettojáttan til almennar fyrítøkur
- stuðul til serligar stovnar
- kommunalar eindir við egnari fíggjarskipan, ið fáa stuðul
- stovnar uttanfyri játtan

Vert er at leggja til merkis, at orsökir eru fyri at halda stovnarnar uttanfyri, men at teir allir á sín hátt lúka tey grundleggjandi fyrilit, sum greidd eru frá niðanfyri.

Atlitini innan Fíggjarvaldið

Í hesum partinum hyggi eg at atlitum, ið við vissu eru partur av føroyskari stjórnarlóg og føroyskum fíggjarrætti. Eisini her eru tað stovnarnir á markinum, ið hava mín serliga áhuga.

Atlit ið komu fram Omanfyri

Av ásetingunum í stýrisskipanarlógini sæst eisini, hvat tað stýrisskipanarlíga týðandi er:

- skattir mugu hava heimild í lögtingslóg og fíggjarlóg
- gjøld mugu hava heimild í lóg
- lán mugu hava heimild lögtingslóg
- útreiðslur mugu hava heimild í lóg ella heimildarlóg
- stovnar, ið hava fíggjarheimild uttan at vera á fíggjarlóg, mugu vera undir tingsins eftirliti hóast alt
- ymiskt er, hvat tilknýti serligir stovnar hava til fíggjarlógina, veruliga støðan hjá einum stovni eigur at byggja á meting í hvørjum einstøkum føri.

Fíggjarmeting og Fíggjarheimild

¹⁷ Henrik Zahle Dansk forfatningsret, bind 2, 1989, p. 241.

Fíggjarlógin er partvís ein meting og partvís ein heimild. Meting fyri tær útreiðslur, sum hava heimild í aðrari lóg. Heimild fyri tær útreiðslur, hvørs upphav er sjálv fíggjarlógin.

Hetta er ofta rótin til nógvan forvikling. Henrik Zahle sigur um hetta:

“Finanslovens sammenstilling af budgetsken med egentlige bevillinger vanskeliggør, hvad det egentlig er, der tages stilling til med finansloven og dens vedtagelse. En adskillelse mellem normative og kalkulatoriske elementer ville svare bedre til almindeligt anerkendt lovteknik.”¹⁸

Eitt gott dømi eru pensjónir. Har er heimildin, *játtanin*, pensjónslóg, meðan fíggjarlógin bert hevur eina meting um, hvussu nógvar útreiðslur pensjónslógin førir við sær.

Virksemi hjá óheftum landstovnum er heimilað í lóg, og hava teir inntøkur, ið standast av tí heimilaða virkseminum. Skulu teir krevja inn serlig gjøld, mugu tey vera heimilað í lóg, eins og t.d. útvarpsgjald og ALS gjald eru áløgd í ella sambært lóg – uttan tó at fara um fíggjarlógina.

Veruligur skattur – útreiðslur útyvir tað neyðuga at fíggja viðkomandi virksemi – má altíð á fíggjarlógina.

Búskapur

Johs. Andenæs sigur so beinrakið:

“Noe helt annet enn statsbudsjettet er *nasjonalbudsjettet*. Mens statsbudsjettet gir et overslag over statens inntekter og udgifter i budsjetperioden, skal nasjonalbudsjettet gi et oversyn over hele samfunets økonomiske liv, og regjeringens syn på den økonomiske politikk.”¹⁹

Óhefti

Við hvørt er neyðugt at tryggja, at stovnar eru óheftir av øðrum stovnum.

Hugsanin um valdsbýtið er í sjálvum sær eitt ynski um óhefti. Upprunahugsanin hjá monnum sum John Locke var, at skyldnaður skuldi vera millum *tann ið gjørdi regluna, tann ið tók avgerð (dømdi) eftir regluni og tann ið útinti avgerðina (dómin)*.

¹⁸ Henrik Zahle Dansk forfatningsret, bind 2, 1989, p. 223

¹⁹ Johs. Andenæs Statsforfatningen i Norge, åttende udgave 1998, p. 226.

Tað, sum einamest uppfyllir hesa hugsan, er svenska reglan um óhefti hjá fyrisingini:

“11 Kap 7 § Ingen myndighet, ej heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, får bestämma, hur förvaltningsmyndighet skall i särskilt fall besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller mot kommun eller som rör tillämpning av lag.²⁰”

Í Danmark og í Føroyum er hinvegin útgangspunktið, at allar avgerðir verða tiknar í navninum á tí politiska myndugleikanum. Landstýrismenn kunnu tí persónliga taka allar tær avgerðir, sum eftir heimildarlóg liggja hjá embæti teirra.

Men, somikið størri er tørvurin í Føroyum at gera mun á teirri politisku og teirri fakliga fyrisingini í einstøkum heimildarlógum.

Orsökimar til, at skyldnaður verður gjørdur millum politiska útinnan og fakliga, eru fleiri. Men felags er, at tann fakligi, *óhefti*, stovnurin ikki kann gera annað enn fylgja teimum í lóg ásettu fyrilitunum, ímeðan tann politiski stovnurin, *landstýrið*, hevur demokratiskan legitimitet at føra sín egna politikk, at taka politisk og stuttsiktaði atlit.

Á játtanarøkinum er tað so, at fáar broytingar verða vanliga gjørdar frá tí eitt figgjarlógaruppskot verður lagt fram, til tað er samtykt. Tessvegna er tað so, at allir stovnar á figgjarlóginu gerast partar av raðfestingini hjá landstýrinum. Hetta styrkir valdið hjá landstýrismanninum og minskar um óhefti hjá viðkomandi stovni.

Hevur afturímóti sína egnu heimildarlóg, verður hann viðgjørdar á tingi fyrri seg, tá tann lógin er fyrri, og er ikki partur av ‘pakkanum’ hjá viðkomandi landstýrismanni.

Tí kunnu vit spyrja, um stovnar, ið ætlaðir eru at vera óheftir, annaðhvørt ikki skulu at standa á figgjarlóginu, ella bert standa har við nettojáttan. Tað ber tó illa til at koma til nakra avgjörda niðurstøðu, um hvat er mest í samsvar við okkara stjórnarskipan, tí rættarkeldurnar eru so ógreiðar. Sigast kann tó, at í føroysku stjórnarskipanini er onki avgjørt krav um, at allir almennir stovnar skulu vera á figgjarlóginu – enn minni við bruttotølum.

²⁰ Svenska regeringsförordningen

Tvørturímóti, greitt er, at summir stovnar ikki skulu vera á figgjarlógini. Í praksis eru summir stovnar við, meðan aðrir ikki eru. Siðvenjan tykist ikki vera greið, tað tykist ikki vera nøkur bindandi siðvenja, ið greitt ásetur, hvørjir stovnar skulu vera á figgjarlógini og í hvønn mun.

Nøkur atlit eru tó, ið antin kunnu sigast vera tey frægastu ella betru av teimum, ið møgulig eru. Við til teirra hoyrir, um politiska avgerðin at geva einum stovni originera kompetansu ella sjálvstøðugan status, eigur at vera tikin við atliti til serligu uppgávnar og áneyðirnar at gera stovnin óheftan av landstýrinum. Tey vanligu og kravdu atlitini til grannskoðan, roknskap, heimildir fyri gjøldum, og onnur, kunnu framvegis takast.

Dømi: Lógin um landsbankan

Landsbankin virkar eftir løgtingslóg 57/1978 við seinni broytingum.

Lógin var samtykt í 1978 eftir uppskoti frá landstýrinum. Í viðmerkingunum til uppskotið²¹ verður sagt:

“Tað er eykent fyri lond við sjálvstøðugari ábyrgd fyri búskaparpolitikki teirra, at tey hava stovnsett ein tjóðbanka. Orsøkin til hetta er fyrst og fremst... at lóggávvaldið út frá eini heildarmeting hevur hildið tað vera skynsamt at lata summar av uppgávnunum upp í hendurnar á einum serligum sjálvstøðugum stovni at loysa”

Síðani verður greitt frá, hvørji evnisøki vanliga eiga at liggja hjá sjálvstøðugum stovni: peninga, kredit og valutamál. Eisini verður sagt, at ymiskt er, hvussu sjálvstøðugir hesir tjóðbankar eru, men “Mett út frá tí sum omanfyri er nevnt [um óheftu støðuna] er støðan í Føroyum eindømi.” Tí “[í] Føroyum er eingin stovnur við virkisøki, sum minnir um virkisøkið hjá einum tjóðbanka...”

Nevndarálitið broytir ikki hesa fatan av, at ætlanin er at skapa ein meiri óheftan stovn, umenn, sum tað verður sagt í álitunum, “at allar størri avgerðir [vanliga í norðurlendsku tjóðbankunum] vera tiknar eftir samráðing við viðkomandi [stjórn]”.

Síðani hetta varð sagt í 1978 er óhefta støðan bert styrkt, men longu tá óhefti tingmonnum á sinni.

²¹ Tingmál 33/78

Mínnilutarnir í nevdini finnast ikki at tí, at stovnurin skal vera óheftur, sjálvt um teir ikki taka undir við lógini.

Í 1992 verður broyting samtykt í lógini til tess at fáa bankan meiri virknan. Landstýrið sigur í viðmerkingunum²² millum annað:

“Landið er lítið og kemur ofta út fyri stórum konjunkturumskiftingum. Landsbankans styrki er, at hann er óheftur av seráhugamálum, tað verið seg politiskum ella vinnuligum, at aðalmálið er at laga landsins gjaldføri eftir búskaprligum tørv, og at hann tí kann byggja sítt virksema á eitt fakligt búskaparligt støði.”

Mótstøðan og fyrvarnini frá sambandssinnaðari og borgarligari síðu vóru alla tíðina grundaði í, at landsbankin var hildin kunna føra til broytingar í ríkisrættarlígu støðuni ella til ein meiri sosialistiskan búskaparpolitikk, og vera ein hóttan móti privatú bankunum.²³

Hesar lógarviðmerkingar tykkjast greitt vísa á, at ætlanin var at skilja fakliga fyrisiting frá teirri politisku, soleiðis at landsbankin gjørdist *óheftur av seráhugamálum politiskum sum vinnuligum, grundaður á eitt fakligt búskaparligt støði*.

Samanberingar

Svenska ásetingin:

“9 Kap 12 § Riksbanken är rikets centralbank med ansvar för valuta- och kreditpolitik. Den skall också främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Riksbanken är myndighet under riksdagen.

Riksbanken förvaltas av åtta fullmäktige. Sju fullmäktige väljes av riksdagen. Dessa väljer för en tid av fem år en fullmäktig, som samtidigt skall vara chef för Riksbanken...

9 Kap 13 § Endast Riksbanken har rätt att ge ut sedlar och mynt...”²⁴

Sjálvt í Svøríki við síni annars so óheftu fyrisiting, er landsbankin skyldur frá tí politiska útinnaði valdinum. Talan er um ein stovn við originerari kompentansu, um eitt fakligt útinnaði vald.

²² Tingmál 50/91

²³ Jonhard Eliassen: Landsbanki Føroya – en centralbanks fremkomst s. 144-145.

²⁴ Svenska regeringsförordningen

Sama ger seg galdandi fyri centralbankan hjá ES, ECB, hvørs originera stjórnarrættarlíga støða kemur fram í greinini um, hvørjir stovnar kunnu leggja mál fyri dómstólin til avgerðar:

“ES-Traktatin Art 230 (3).

Domstolen har... kompetence til at udtale sig om klager, der indbringes af Europa-Parlamentet, af Revisionsretten og af ECB med henblik på bevarelse af disses prærogativer.”

Eftir míni fatan átti ein landsbanki at haft originera kompetansu sambært stjórnarskipanini ella í minsta lagið verið sjálvstøðugur fyrisingarstovnur ella stovnur beinleiðis undir tinginum.

Landsbankarnir í Europeiska Samveldinum

Greitt er, at í ES hava bæði danski og bretski tjóðbankan fingið ákoyringar fyri ikki at vera nóg óheftir. Harumframt er vert at gera sær greitt, at landsbankarnir, ið virka innanfyri euro-gjaldoyra við ECB sum hægsta myndugleika, framhaldandi skulu vera sera óheftir, hóast teir ikki longur hava egið gjaldoyra at umsita.

Ein nærri lýsing av hesum kann kanska vera áhugaverd, men eg haldi tað vera nóg mikið at staðfesta, at landsbankarnir hava eina óhefta støðu, og tað í sær sjálvum eigur at vera tikið við í metingarnar í Føroyum.

Danski Nationalbankan

Í Danmark hevur Nationalbanki eins sera sjálvstøðuga støðu.

“Banken har efter loven en helt selvstændig økonomi, og kunne det tænkes, at den ikke var i stand til at opfylde sine forpligtelser, ville kreditorerne ikke kunne rejse noget krav på statskassen.”²⁵

Nationalbankin hevur eitt serligt umboðsráð, sum við tí pragmatiska valdsbýtinum inniheldur umboð fyri fólkatingið.

Niðurstøða

Hetta ritið var ætlað at vísa á nøkur grundleggjandi viðurskifti viðvíkjandi føroyska figgjarvaldinum. Sjálvt um støðan er fløkt, ber tað til at greina nøkur grundleggjandi atlit.

²⁵ Poul Andersen: Dansk forvaltningsret, 5. udg, s 69-70

Trupulleikarnir standast av, at stovnar ella persónar taka eina einstaka orðing upp, eitt nú ‘ongin útreiðsla uttan heimild í figgjarlóg’ og lata alt annað falla til viks fyri hesum. Til tær meiri komisku avleiðingarnar av slíkum pedantarií var á sinni, at føroyska sendinevndin mundi ikki farið til sildasamráðingar í London, tí ivi var um játtanina.

Partvís er hetta orsaka av, at fólk ikki duga ella ikki eru von við at samskipa fleiri ymisk atlit ella fleiri ymsar reglur samstundis. Hetta er sera vanligur veikleiki hjá fakfyrisingini. Partvís er hetta stríð ímillum demokratisku stjórnarskipanina og tey lóggævu øðrumegin, og so tey bókhalds- og búskaparkævu hinumegin, ið vilja leggja størri dent á, hvat út frá teirra faki er týðandi, enn hvat í lóg er galdandi.

Allar reglur viðvíkjandi figgjarvaldinum áttu at verið lýstar og síðani viðgjørðar. Ein slík faklig og politisk fyrítøka áttið at enda við eini tinglóg um játtanarskipan.

Skjal. Brot úr Svensku Stjórnarskipanini

9 kap. Finansmakten

1 § Om rätten att besluta om skatter och avgifter till staten finns bestämmelser i 8 kap.

2 § Statens medel får icke användas på annat sätt än riksdagen har bestämt. Om användningen av statsmedel för skilda behov bestämmer riksdagen genom budgetreglering enligt 3–5 §§. Riksdagen får dock bestämma att medel tages i anspråk i annan ordning.

3 § Riksdagen företager budgetreglering för närmast följande budgetår eller, om särskilda skäl föranleder det, för annan budgetperiod. Riksdagen bestämmer därvid till vilka belopp statsinkomsterna skall beräknas och anvisar anslag till angivna ändamål. Besluten härom upptages i en statsbudget.

Riksdagen kan besluta att särskilt anslag på statsbudgeten skall utgå för annan tid än budgetperioden.

Vid budgetreglering enligt denna paragraf skall riksdagen beakta behovet under krig, krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden av medel för rikets försvar.

4 § Om budgetreglering enligt 3 § icke hinner avslutas före budgetperiodens början, bestämmer riksdagen i den omfattning som behövs om anslag för tiden till dess budgetregleringen för perioden slutföres. Riksdagen kan uppdraga åt finansutskottet att fatta sådant beslut på riksdagens vägnar. *Lag (1994:1470).*

5 § För löpande budgetår kan riksdagen på tilläggsbudget göra ny beräkning av statsinkomster samt ändra anslag och anvisa nya anslag.

6 § Regeringen avgiver förslag till statsbudget till riksdagen.

7 § Riksdagen kan i samband med budgetreglering eller annars besluta riktlinjer för viss statsverksamhet för längre tid än anslag till verksamheten avser.

8 § Statens medel och dess övriga tillgångar står till regeringens disposition. Vad nu sagts gäller dock icke tillgångar som är avsedda för riksdagen eller dess myndigheter eller som i lag har avsatts till särskild förvaltning.

9 § Riksdagen fastställer i den omfattning som behövs grunder för förvaltningen av statens egendom och förfogandet över den. Riksdagen kan därvid föreskriva att åtgärd av visst slag ej får vidtagas utan riksdagens tillstånd.

10 § Regeringen får icke utan riksdagens bemyndigande taga upp lån eller i övrigt ikläda staten ekonomisk förpliktelse. *Lag (1988:1444).*

11 § *har upphävts genom lag (1994:1481).*

12 § Riksbanken är rikets centralbank med ansvar för valuta- och kreditpolitik. Den skall också främja ett säkert och effektivt betalningsväsende.

Riksbanken är myndighet under riksdagen.

Riksbanken förvaltas av åtta fullmäktige. Sju fullmäktige väljes av riksdagen. Dessa väljer för en tid av fem år en fullmäktig, som samtidigt skall vara chef för Riksbanken. De fullmäktige som valts av riksdagen väljer inom sig ordförande. Denne får ej utöva annat uppdrag eller inneha tjänst inom Riksbankens ledning. Bestämmelser om riksdagens val av fullmäktige, om Riksbankens ledning i övrigt samt om dess verksamhet meddelas i riksdagsordningen och annan lag.

Fullmäktig som riksdagen vägrar ansvarsfrihet är därmed skild från sitt uppdrag. De fullmäktige som valts av riksdagen får skilja ordföranden från uppdraget som ordförande och den som är fullmäktig och chef för Riksbanken från hans uppdrag. *Lag (1988:1444).*

13 § Endast Riksbanken har rätt att ge ut sedlar och mynt. Bestämmelser om penning- och betalningsväsendet meddelas i övrigt genom lag. *Lag (1991:1501).*